

Деякі думки щодо проблем, піднятих на між'єпархіяльній конференції «Парохія як частина єпархії»

мігр. прот. д-р Михайло Димид,
*директор Інституту Церковного Права
Українського Католицького Університету*

1. На початку конференції говорилось про священника як слугу парохії та про можливість участі парохіян у виборі нового пароха. Однак, як має виглядати така участь мирян у виборі пароха, залишилось нез'ясованим, і, на перший погляд, це виглядає сумнівно. В каноні ККСЦ 285, §3 написано, що «Єпископ може „якщо вважає за доцільне” вислухати „думку інших з них, особливо священнослужителів” щодо призначення пароха». А це не одне і те ж. Хоча практика показує, що думку мирян про призначення нового пароха або його затвердження часом було б добре враховувати.

2. Піднімалось питання про необхідність організації й розвитку мирянського руху. Питання надзвичайно важливе й актуальне. Але в сьогоденній ситуації стихійний розвиток мирянських рухів у парохіях, як прийнято говорити, на «демократичних началах» є найкрай небезпечним. Діяльність будь-якої мирянської організації можлива лише на основі чинних у всій Церкві, затверджених церковною владою Статутів, щоб не допускати збільшення розколіїв і утворення нових релігійних сект, що при наявних нині державних законах є справою дуже легкою для виникнення. Стаття 35 Конституції України дозволяє кожному безперешкодно відправляти, одноособово чи колективно, релігійні культури і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Тому в нинішніх обставинах Церква змушена сама передбачити це і захищати себе від усяких вільнодумств і відхилень.

Створення в тій чи іншій парохії мирянських організацій буде успішним лише там, де парох добре підготовлений до такої праці, впевнено панує над ситуацією в парохії, здатний керувати обставинами, що можуть виникнути, має беззаперечний авторитет, послух і вплив на мирян, сам зможе справитися з деструктивними силами, які хотіли б заволодіти впливом над громадою і повести її у хибному напрямі. В каноні ККСЦ 577, §1 написано, що «Будь-яке об'єднання (вірних) підлягає наглядові з боку церковної влади, яка його заснувала або затвердила; до цієї влади належить дбати, щоб у ньому зберігалася чистота віри і звичаїв, і пильнувати, щоб у церковну дисципліну не проникло зловживання». Канон 599 доводить, що миряни підкоряються догматичному і моральному вченню Церкви й уникають діяльності і рухів, що суперечать цьому вченню.

Тому вища церковна влада повинна би постійно вивчати діяльність таких рухів в парохіях, у співпраці з парохом передбачати наслідки їх діяльності. Тим більше, сьогодняшня тенденція до масового створення різних братств часто має некерований характер. На чолі братств нерозривно постають не підготовлені до такої праці люди, з перебільшеними амбіціями, які не бажають рахуватися з вимогами канонів Церкви, не дотримуються розпоряджень Владик. Відсутність Статутів і Положень про їх діяльність ускладнює керування усіма процесами, що виникають в братствах, дружинах і спільнотах, і призводять до таких ситуацій, як, наприклад, в с. Рясному з так званими «традиціоналістами».

На жаль, ці надзвичайно важливі моменти були недостатньо проакцентовані на конференції.

Фактично, ця проблема складніша і значно ширша, оскільки сьогодні необхідно думати не тільки про створення мирянських рухів у нашій Церкві, але й про їх інтеграцію в усе наше українське суспільство, і позитивно впливати на процеси, що в ньому проходять, закріплюючи принципи християнської моралі і справедливості, боротися із залишками комуністичного виховання.

3. Зовсім інша проблема — це одноособове керування парохією парохом, що не відповідає реаліям, суперечить статуту парохії, нині чинному державному законодавству, згідно з яким не Церква,

а тим більше не парох, а громада є юридичною особою, що створює багато суперечностей, приводить до серйозних конфліктів, які вимагають невідкладного виправлення на рівні Церкви і держави.

По-перше, сьогодні недостатньою є наявність самих тільки канонів Східної Церкви про господарську діяльність на парохії, в даній ситуації існує нагальна потреба розробки значної кількості інструкцій (положень), які пояснювали би дію того чи іншого закону, визначали би механізми і засоби, що мають забезпечити їх функціонування. Необхідно розробити технологію їхнього застосування і виконання, враховуючи особливість їх дії в нашій Церкві.

По-друге, згідно з чинним державним законодавством, громада вибирає «десятку», яка реєструє створення релігійної громади та її Статуту — в результаті *de jure* стає юридичною особою.

По-третє, Церква надає такій громаді священика, який вибирає собі, згідно з тим же Статутом, тільки дорадчу раду, а сам стає *de facto* одноособовим розпорядником усіх коштів і майна юридичної особи, якою в даній ситуації, згідно зі Статутом, є громада, а не Церква.

По-четверте, відповідно до примірного «Статуту релігійної громади (парохії) УГКЦ» (п. 4.5): «При парохії створюється виборна рада громадян, яка діє як дорадчий орган парохії». В той же час у «Положенні про парохіяльну раду» (від 24 вересня 2001 року) говориться, що «члени парохіяльної ради можуть бути обрані на один рік з подальшим переобранням до трьох разів з перервою на два роки». Ні в «Статуті», ні в «Положенні» не говориться, як мають відбуватися вибори.

На нашу думку, парох повинен підтримувати фактичних і активних організаторів парохії, з їх допомогою розвивати мирянський рух, та через умови, що викладені в «Положенні» вони автоматично позбавляються участі в подальшій праці парохіяльної ради. На чому повинен триматися мирянський рух, якщо ми замість створювати кістяк спільноти з вірних Церкві постійних її членів будемо щороку вирубувати ці корені, на яких повинна триматися парохія і, в певній мірі, ціла Церква?

По-п'яте, дорадча рада без права голосу робить «одноособово самоврядним» пароха, який, на жаль, часто не підготовлений до

самостійно провадження повного господарського розрахунку, чого вимагає той же таки «Статут парохії».

Виходячи з вищесказаного, в основі нині чинних законодавчих документів маємо відсутність логіки і зв'язку між такими поняттями:

- Громада є юридичною особою;
- Церква не є юридичною особою;
- Церква має право мати майно і володіти ним;
- Майно громади? Майно парохії? Майно Церкви?
- Громада, що забезпечує фінансові потреби парохії і створення майна Церкви, будучи юридичною особою, не має права вирішального голосу з прийняття рішень про використання коштів і майна, якими одноособово розпоряджається парох, нічим і ніким не зобов'язаний про це звітуватися як перед радою, так і перед вищою церковною владою.

Усі ці питання вимагають детального вивчення, оскільки досі вони ще не є компетентно з'ясовані і вирішені з юридичної точки зору.

Бажаючи забезпечити діяльність нашої Церкви як єдиної організації, що управляється її вищими керівними органами, конче потрібно укласти угоду (конкордат) між державою і Церквою, яка, згідно з Конституцією, відокремлена від держави і є самостійною і незалежною установою, що становить собою єдине ціле з усіма парохіями, її релігійними організаціями, закладами і спільнотами.

Можливо, вдалим було би вирішення даної проблеми так:

- Церкві надається право зареєструватися у Міністерстві юстиції як єдиній централізованій релігійній організації, яка діє на всій території України, має статус юридичної особи, з єдиним Статутом і правом володіння майном усіх парохій і храмів, в тому числі приналежних до неї релігійних організацій (закладів, установ, монастирів і спільнот) на основі певного господарського розрахунку і самозабезпечення.
- Церкві надається право самостійно організовувати і відкривати парохії, релігійні, церковні організації, установи, монастирі та інші спільноти, реєструвати їх у державних органах, приймати рішення про побудову нових храмів, монастирів та

всіх інших церковних установ, на основі загального церковного законодавства, в тому числі Статуту, інструкцій і положень даної релігійної конфесії. Це відповідало би Церкві, яка не може мати демократичних начал, а діє на основі управління зверху і повного послуху нею створених і їй підпорядкованих низових організацій.

Тоді, можливо, можна було б уникнути тих правових колізій, що існують сьогодні?

Загальновідомо, що метод організації релігійних громад шляхом утворення «десяток» чи «двадцятки» з наданням громаді статусу юридичної особи був вигідним для комуністичного режиму, який таким шляхом створював видимість свободи і демократії, а фактично забезпечував свій вплив на діяльність Церкви через окремих членів «десятки», обмежував права самої Церкви, можливості її діяльності і розвитку, хоч за законом Церква була і тоді відділеною від держави, яка нібито не вмішувалася в справи Церкви, а насправді нищила її не тільки ззовні, але й зісередини.

Церква є самостійною, незалежною — і тільки їй самій створювати парохії, ними управляти і забезпечувати їх розвиток на основі внутрішніх церковних, а не державних законів, бо Церква є самоврядною.

4. На конференції недостатньо було акцентовано на таких болючих сьогодні проблемах:

- про обсяги обов'язкової праці священників на парохіях, які сьогодні занедбуються;
- про стан виконання своїх обов'язків священниками з охопленням усього обсягу душпастирської праці, що їй повинен виконувати священник в тій чи іншій парохії, а не тільки тих, що йому самому вигідні. Особливо слід акцентувати увагу на виконанні кожним священником рішень Синодів і Соборів нашої Церкви, в тому числі тих, які стосуються питань: освіти і виховання; вимоги відправляти спеціальні Літургії для дітей та молоді; надавати пріоритет катехизації дітей, молоді та дорослих, створювати парохіяльні катехитичні школи; систематично співпрацювати з керівниками і колективами дошкільних і середніх навчальних закладів на території парохії;

- про відсутність належного протопресвітерського та єпархіяльного контролю за душпастирською і господарською діяльністю священників на парохіях;
- відсутність аудиту щодо фінансової, бухгалтерської та економічної діяльності на парохіях;
- про необхідність встановлення об'єктивного співвідношення зарплати священників, включаючи усі їхні доходи, з фактичним обсягом виконуваних обов'язків на парохії.

Правда, згідно з ККСЦ, громада зобов'язана забезпечувати утримання священника та його сім'ї. Однак сьогодні таке положення виглядає застарілим. В цілому світі роботодавець платить за фактично виконаний обсяг робіт, залежно від навантаження, складності та якості роботи. А тут, незалежно від ставлення до праці самого священника, громада має нести весь тягар утримання його сім'ї, розмір якого нічим не обмежений і не визначений. Працездатний громадянин зобов'язаний сам, незалежно від професії, думати про утримання своєї сім'ї. В багатьох країнах світу не є принизливим, коли священник, працюючи у невеличкій парохії і через її віддаленість не маючи змоги обслуговувати кілька спільнот, освоює додатково відповідні його сану світські професії і не стидастся цієї побічної праці, що допомагає йому забезпечувати сім'ю, а часом тільки своє власне існування. Наприклад, світлої пам'яті покійний отець Йосиф Андріїшин, коли був парохом у м. Томпсоні (Канада) поєднував душпастирську працю із відновлення спільноти із роботою лісоруба. Таким чином, будучи ближче до людей, він власним життям свідчив про Христа. Тому не пов'язуючи оплату священника з фактичним навантаженням і обов'язками, Церква допомагає йому морально деградувати не тільки як священнику, але як людині. Отже, стаючи священником, необхідно перш за все бути людиною.

Та хіба зараз проблема з утриманням священника і його сім'ї? Подивімося відкритими очима. Парохіянам не раз важко зрозуміти: шойно прийшов молодий священник на парохію, а вже їздить на дорогому автомобілі. Жити на сільській плебанії не хоче, приїжджає з міста або живе і на плебанії, і в місті, та ще й на дачі за містом. Або він на селі, а дружина (з дітьми) у місті. З кожним днем

хоче більшої оплати. Як настає храмовий празник, священник вимагає гучного застілля, не раз більше як на сотню-дві гостей, відкрито з амвона замовляє з десяток, а то і більше, всяких тортів, що часом переверщує за розмахом весілля у заможних людей. Не говоримо вже про кількість «випитого». Та хіба тільки на празниках? Так, громада змушена також «вшановувати» день народження чи іменини не тільки священника, але і їмості, ба, навіть його дітей. З цією метою з великими кошиками ідуть по селі «зичливі церковні сестрички» і не вступають з хати, доки не дістануть визначеного ними «оброку».

Погані звичаї «московської православної» вкорінюються у нас. Чим можна пояснити такі явища, коли на хрестинах, шлюбах чи похоронах, що вже щедро оплачені «пожертвою» замовника, додатково, під час виконання цих послуг, священник посилає тацю поміж присутніх у храмі гостей, збираючи окрему «дань» для себе? Або, як тільки виносять з хати покійника і встановлюють відкриту труну на табуретках на подвір'ї, застеляють килимок, поклавши поряд торбу, і за окрему плату з кожного проводиться читання часті одного і того ж Євангелія, при цьому спочатку клякають по черзі дружина чи чоловік, діти, внуки, батьки, брати, сестри, близькі і дальші родичі, сусіди, знайомі, співпрацівники і т. д. Після завершення дяк забирає зібрані гроші не для вдови, сиріт чи для стареньких, непрацездатних родичів, що залишилися, а для священника; а якщо на селі несуть покійника ще до церкви, то і там ще «останнє цілування з тацею». А потім, на дев'ятий, на сороковий день, в річницю смерті, священник, хоч заупокійна замовлена і вже оплачена, ставить тацю на тетрапод і з хрестом в руках повторює знову «останнє цілування» з усіма запрошеними на поминання гостями.

Даремно будемо шукати у всіх церковних касових книгах проходження цих грошей через касу, хоча церква несе з виконанням цих треб немалі витрати на світло, опалення, кадило, прибирання, прання, при цьому зношуються ризи, храм потребує утримання і ремонту. Чому з господарського розрахунку парохії мають бути виключені пожертви за треби (інтенції, хрещення, вінчання, похорони, останнє цілування, освячення будинків, обхід з Йордан-

ською водою, освячення пасок), коли витрати, зв'язані з їх проведенням, залишаються поза Церквою? Який це госпрозрахунок?

Щоб навести порядок, єпархії необхідно достеменно знати, які фактичні доходи мають ті чи інші священники на кожній парохії, включаючи зарплату, усі пожертви і «побори». Вони сьогодні нікому не відомі. Зараз навіть усі державні службовці, включаючи міністрів і депутатів, здають декларації про свій щорічний дохід і стан свого майна. А священники обов'язково повинні відзначатися скромністю і поміркованістю, не допускаючи зловживань. Їх дохід повинен бути прозорим і, в першу чергу, чесно заробленим, відповідно до рівня доходів тих, що живуть на парохії.

Взагалі настав час, щоб усі без винятку пожертви оприбутковувалися через церковну касу, щоб священники не займалися самі «поборами», а вже потім, залежно від фактичної праці і заслуг священника, одержували встановлену їм винагороду. Штатний розклад і оплата працівників на парохіях, включаючи священників, повинні розглядатися в єпархії компетентними службами, щорічно разом з кошторисом на утримання храму і затверджуватися Владикою. Необхідно також встановити мінімальний і максимальний розміри доходів для священників залежно від обов'язків, заслуг, рангу та років праці. Єпархія не зможе керувати і мати вплив на парохів і священників, не знаючи, як вони працюють, скільки фактично заробляють, як і за рахунок чого живуть.

5. Деякі священники не рахуються з наміреннями жертводавців та благодійників щодо конкретно визначених ними цілей пожертви, наприклад, на відбудову храму, придбання дзвонів, ікон чи на інші добродійні цілі, а використовують їх пожертву за власним бажанням, наприклад, на ремонт автомашини, або безсоромно заявляють, що віддали цю пожертву на молитву, вважаючи її своєю приватною власністю.

6. Історія недавніх подій, що сталися в храмі святих великомучениць Ольги і Єлизавети, підтверджує, з якою підступною хитрістю і нахабством порушники прикривали свої меркантильні дії й зловживання, звинувачуючи керівництво Церкви у нищенні традицій, обрядів, звичаїв та в багато дечому іншому, використовуючи для цього пресу, радіо і телебачення. Та гірше всього, що дезорі-

снотована громада була використана для прикриття нечесної діяльності духовних осіб цього храму.

7. Необхідно також вирішити питання про такий вид пожертв на заупокійних Богослужіннях, як приношення хліба, цукру та інших продуктів. Як правило, вважається, що це належить священику, дяку, паламарю. Але є великі храми у містах, та сьогодні навіть у багатьох селах, де такі приношення є вагомими. Правда, можна побачити, як, наприклад, у храмі Преображення Господнього у Львові, закінчується поминальна служба і бідні прихожани стають в чергу, то паламар виходить і роздає їм хліб, а решту забирає у захристію. Але це рідкість. А поминальних днів у нас багато, як також під час Великого Посту на сорокоустах, коли кількість таких приношень є дуже великою у кожному храмі.

Розповідають газівники, що робили ремонт в одного пароха, який живе у приміському селі біля Львова. Вони випадково побачили на підвір'ї яму з нечистотами, а там велику кількість викинутого білого хліба, пасок, батонів та іншої випічки. Вони спитали священика, як це зрозуміти. Священик покликав свого домашнього робітника, питаючись, чому він це зробив. А той відповів йому: «Отче, ви казали кормити кролів, але вони стільки не можуть з'їсти!». І це не з минулого, а в наш час, коли довкола стільки сиротинців, старечих будинків, що погано забезпечуються, та й взагалі не бракує бідних людей, жебраків, які будуть вдячні за такий подарунок. Чи не повинно це бути відрегульовано відповідним загальноцерковним розпорядженням та доведено у всіх храмах до загального відома усім прихожанам, щоб захистити авторитет Церкви, коли про нього та свій власний священик сам не дбає.

8. На конференції священики якимось туманно пояснювали про нібито існуючу різницю між такими поняттями, як намірення давців, інтенції і поминання, що нібито це «дозволяє» їм класти гроші прямо в кишеню без всякого обліку, мимо церковної каси, та що такі пожертви не оподатковуються. Хоча усім зрозуміло, що не оподатковуються тільки ті пожертви та інтенції, які надходять в церковну касу. З усіх доходів, які має священик, він, як чесний громадянин, а тим більше як духовна особа, повинен сам сплачувати податки, робити внески у пенсійний фонд та на соціальне страхування, зреш-

тою, як і всі парохіяни, для свого добра, дбаючи про старість. І на це нема і не буде ради! Бо інакше, так проживши працездатне життя, не сплачуючи належних податків, він до смерти буде дивитися в руки своїм парохіянам, вимагаючи їх ласки, залишившись жебраком.

9. Недавно Чернівецько-Коломийський Владика Павло Василік заборонив в день похорону справляти поминки, які у нас залишились, мабуть, з поганських (радянських) часів і досягли небувалих розмірів в «об'їданні» і пияцтві (як на селі, так і в місті). Владика заборонив також із церковних кас справляти празничні застілля з випивкою, що також уже давно втратило свій сенс. Замість того священики у храмові празники могли би мати можливість і час для усіх парохіян і гостей влаштовувати масові культурні заходи та ігри, концерти, фестини, показові виступи дітей та молоді, зустрічі дружин, братств тощо. Все це було схвально сприйняте мирянами єпархії.

10. Наші священики в діаспорі вже давно впровадили у традицію, що на похоронах замість квітів і вінків на могилу покійних рідні, близькі і знайомі складають пожертви на церкву, релігійні, культурні та інші добродійні цілі. Чи не пора зайнятися цією проблемою і нашим священикам в Україні, щоб гори вінків і квітів, що їх сьогодні кладуть на могили покійників і які потім уночі розкрадають або підпалюють, замінити на кошти, що допоможуть вирішувати корисні для Церкви і суспільства справи.

11. Виникає також логічне питання, на яку безплатну душпастирську послугу має право розраховувати жертвний парохіянин, що чесно прожив і виконував християнські обов'язки, коли навіть за сповідь вмираючого деякі священики беруть гроші?

12. У виступах на конференції учасники замовчували наявність фактів грубих порушень в діяльності і виконанні обов'язків окремими священиками; нехтування складовими господарського розрахунку, що трапляються в їх протопресвітератах та єпархіях.

Завідатель храму святих великомучениць Ольги та Єлисавети, розповідаючи про конфлікт, який там стався, хоч і стверджував, що причиною його не були ті звинувачення, що піднімались на поверхню, а тільки меркантильні цілі, не наважився присутнім духовним особам розказати відкрито і конкретно про суть, методи організації «цілої системи», що дозволяла там духовним особам

безмірно наживатися. А це якраз послужило би переконливим доказом, до чого приводить безвідповідальність на місцях при відсутності контролю зверху.

13. У багатьох парохіяльних храмах нашої Церкви сьогодні не підправляються Утрені і Вечірні, Святі Літургії для дітей та молоді, а парохію і парохіян, а замість них тільки Служби Божі і молебні «в наміренні давших».

14. Занедбана справа страхування церковного майна, що у випадку стихійного лиха може привести до великих втрат, а в нас є багато не тільки з великим трудом побудованих храмів, але немало історичного і культурного надбання, мистецьких цінностей, ікон, розписів і фресок, в які вкладено значні кошти жертвних доброчинців, і ми не маємо права безвідповідально ставитися до їх збереження. Не може захланність і скупість окремих посадових осіб призвести до їх зникнення чи знищення. Обов'язкове страхування повинно бути передбачене відповідним законом.

15. Висловлені на конференції в основних доповідях чіткі і зрозумілі пропозиції — щодо необхідності впровадження корінних змін у духовній і господарській діяльності на парохіях, веденні обов'язкового документованого бухгалтерського обліку, інвентаризації нерухомого майна та цінностей, оприбуткування усіх пожертв та інтенцій через касу храму — фактично були сприйняті присутніми глибокою мовчанкою.

Деякі доповідачі, замість того щоб об'єктивно дати оцінку фактичному стану справ з фінансами на парохіях, старались говорити тільки, що є такі сільські парохії, де священник «бідний», не кажучи, що люди там ще бідніші, і що багато священників перебувають у скрутному матеріальному становищі, хоча не говорили, де і чому, а замовчували той важливий факт, що за останні два роки збір з таць і пожертв прихожан зріс у більшості храмів майже у три рази. Хіба це не заслуговувало на увагу всіх, оскільки Церква має великі потреби, а ми покликані для того, щоб їх забезпечувати. Цікаве питання: наскільки зріс за цей час катедратик?

Замість цього нас стараються переконати, що катедратик не вихід з положення, і хочуть нас переорієнтувати на незадіяні землі, м'ясокомбінат, цегельні заводи тощо. Може, і там треба шукати

виходу зі становища. Ніхто не заперечує. Але хто скаже конкретно сьогодні, яким реально і фактично повинен бути і є збір катедра-тику? І на це, якщо в нас є дисципліна і порядок, треба відповісти нам усім у першу чергу. Без цього у фінансових справах ми не зможемо рухатися далі.

Тому стає зрозумілим: щоби приступити до проведення господарської реформи в парохіях, необхідно спочатку у спокійній обстановці детально вивчити фактичний стан справ в окремих парохіях, зафіксувати конкретні порушення і зловживання. Не боятися наводити священикам на протопресвітеральних і єпархіяльних зборах конкретні факти розкритих порушень і про прийняття єпархією чи парохією заходів щодо покарання винних і недопущення зловживань у майбутньому.

Майже в кожній парохії є по кілька книжок примітивного касового обліку (при чому, на диво, вони не є документами строгої звітності), що при відсутності необхідних документів, які підтверджують обґрунтованість доходів і витрат, не забезпечує достовірності бухгалтерських операцій з коштами та майном, а, навпаки, дозволяє приховувати дійсну картину. Багато священиків при закінченні книжок або при переході на іншу парохію їх знищують!

Окремі виступи на конференції свідчать, що більшість священиків не розуміють або не хочуть розуміти таких слів у «Статуті парохії» (п. 4.2): «Парох несе повну відповідальність за фінансово-господарську діяльність парохії». Вони пояснюють їх так, що це нібито дає їм право чинити все на власний розсуд, хоча, фактично, їх слід розуміти лише так, що парох несе повну відповідальність за те, щоби всі фінансово-господарські операції здійснювались відповідно до чинного церковного і державного законодавства. На жаль, відсутність будь-якого аудиту та звітності у парохіях дозволяють парохам чинити свавілля.

16. У зв'язку з обставинами, що сьогодні склалися, парохам і адміністраторам повинно бути суворо заборонено виконувати в храмі функції бухгалтера, касира, класти церковні (парохіяльні) гроші на свій особистий рахунок в банку чи ошадкасі, використовувати у власних приватних підприємствах (комерційних і бізнесових операціях) церковні кошти в будь-яких розмірах, і передбачити суворо покарання за такі порушення.

17. Впровадження змін у господарській діяльності парохій вимагає залучення до їх здійснення бухгалтерів і економістів із числа мирян, що відомі як чесні парохіяни. Ситуація вимагає створення у кожній парохії спеціальної економічної ради. Проведення змін, про які йшлося на конференції, самими священиками сьогодні є справою нереальною для здійснення, бо якщо цю важливу справу буде віддано «на відкуп» парохам та адміністраторам, то вони її загублять.

18. При впровадженні в парохіях нового порядку обліку і господарювання не слід проявляти поспіх, а діяти поступово, вивірено, але твердо і наполегливо, втілюючи їх у життя. Треба бути готовим до можливих провокацій і виникнення спеціально підготовлених заворушень з надуманих причин, як це, наприклад, було в храмі святих великомучениць Ольги і Єлизавети в кінці 2002 року.

19. Не можна погодитися з тим, щоб храм сьогодні залишився лише «конторою для відправ платних треб» і, більше того, щоб Церква сама сприяла в цьому. Потрібні невідкладні і докорінні зміни. Значні зміни відбуваються в самому житті нашого суспільства, і не бачити їх не маємо права. Життя і діяльність парохії, храму і священика не можуть залишитися незмінними, як у XVIII—XIX століттях. Парохія, храм, священик — це віддзеркалення нашої Церкви. І цим маємо керуватися!

20. Мабуть, найважливіше, що прозвучало на конференції, — це те, що «найкращою категорією вірних є діти, і з того треба виходити при організації парохії майбутнього». Але, на жаль, як мало дітей бачимо в храмі, як рідко серед них бачимо священика!

Додаткові зауваження

Бажаним було би упорядкувати вживання таких термінів: церква — парохія — храм — каплиця — культова, сакральна споруда; парох — настоятель — адміністратор.

«Церква» — тільки як загальне поняття спільноти в цілому, наприклад, УГКЦ? «Храм» — як сакральна, культова споруда на парохії? «Каплиця» — для окремого почитання святих, в якій не можуть (чи можуть) служитися Святі Літургії? Або, інакше: каплиця належить до парохії, на території якої розташована, чи до хра-

му? Коли храм не належить парохії? Мабуть, тоді храм не має па-роха, а має завідателя чи адміністратора?

Коли і як вживається термін — парох парохії чи храму? Ма-буть, тільки парохії. Або коли вживати: завідатель (настоятель) — парохії чи тільки храму? Коли адміністратор парохії, а коли — хра-му? Розуміння цих слів повинно мати чітке правове тлумачення. Але, в першу чергу, необхідно визначити межі між парохіями та конкретизувати належність до них храмів і каплиць.

Пропозиції щодо першочергових заходів з укріплення матеріального становища нашої Церкви

1. Створити при Архиепархії Надзвичайну ревізорську службу.
2. Створити при єпархіях аудиторські служби з перевірки господар-ської діяльності парохій, храмів, релігійних організацій і нав-чальних закладів, в тому числі монастирів.
3. Створити при Архиепархії Комісію з розробки і впровадження господарської реформи в парохіях УГКЦ.
4. Розробити, затвердити і впровадити в дію нову «Інструкцію», пе-редбачивши в ній порядок надходження усіх коштів, майна, по-жертв та інтенцій тільки через парохіяльну касу або касу храму, введення документованого бухгалтерського обліку, планування, формування бюджету для утримання парохій і храмів на основі господарського розрахунку, складання кошторисів, впроваджен-ня звітності парохій і храмів з їх господарської діяльності.
5. Скасувати розпорядження Глави Церкви від 28 квітня 1993 року (вих. № 93/752), в якому нечітко виражені і суперечать самі собі пункти 7, 8, 9, 10, які сьогодні не відповідають вимогам Статуту про повний господарський розрахунок парохії.
6. Розробити, затвердити і ввести в дію нову документацію з бухгал-терського обліку на основі касових ордерів, актів, накладних, формулярів і бланків для складання кошторисів з утримання па-рохій і храмів та їхньої звітності. При цьому можливе викорис-тання форм прийнятої в Україні документації.
7. Розробити, затвердити і ввести у дію Положення про економічну раду (єпархії, парохії, храму).

8. Провести вибори економічних рад при парохіях і храмах з мирян — бухгалтерів, економістів, плановиків.
9. Провести семінари з парохами, адміністраторами і членами економічних рад парохій і храмів про впровадження нової системи господарського обліку, планування і звітності.
10. У вересні-грудні провести загальну перевірку відповідності сплати катедрального податку з доходами парохій і храмів та їх фактичним надходженням до центральної бухгалтерії Архиепархії. Парохи, які провадять будівництво храмів, повинні у листі (на ім'я Владики) клопотати про повне або часткове звільнення їх від сплати катедратику.
11. В кінці грудня 2003 року підбити підсумки перевірок на місцях про сплату катедратику парохіями і храмами та про вжиті заходи поінформувати парохів, адміністраторів і парохіяльні ради.
12. Розробити та затвердити мінімальні і максимальні розміри доходів парохів, адміністраторів, сотрудників, дяконів і дяків залежно від обсягу обов'язків, посади, рангу та років праці в Церкві.
13. У січні 2004 року розглянути в єпархіях звіти парохій і храмів за 2003 рік, кошториси на утримання храмів і парохій на 2004 рік та затвердити їх, в тому числі штатні розписи і розмір оплати праці. На основі звітів встановити величину сплати катедратику.
14. Скласти план перевірок господарської діяльності у парохіях і храмах на 2004 рік.
15. Впровадити з 1 січня 2004 року обов'язкову сплату податків, соціального страхування та у пенсійний фонд усіма працівниками, що отримують доходи на парохіях і у храмах, включаючи священників.

Деякі пропозиції щодо організації перевірок душпастирської і господарської діяльності в парохіях і храмах

Було би бажаним, якби перевірку проводила група із трьох осіб у складі: священника, що добре знає церковне право, рішення Соборів, розпорядження Глави УГКЦ, бухгалтера-ревізора і економіста-аналітика.

Перевірку розпочати із зняття залишків грошей у церковній касі та складення бухгалтерського звіту на момент перевірки.

Перевірку слід проводити не менше трьох днів, а у великих парохіях і храмах — до тижня. Про початок перевірки необхідно обов'язково оголосити в неділю усім парохіянам, з тим, що як хтось має які-небудь зауваження і пропозиції щодо діяльності парохіяльного уряду, може в триденний термін зголоситися до членів комісії.

Під час перевірки священник-ревізор перевіряє душпастирську діяльність, бухгалтер-ревізор — достовірність обліку і звітності, а економіст — аналізує стан господарського розрахунку, відповідність кошторисів з фактичними доходами і витратами, разом з бухгалтером перевіряють наявність майна та матеріальних цінностей, стан їх інвентаризації, зберігання і використання, наявність актів на їх списання та обґрунтованість таких дій. Регулярність та повноту сплати катедратика. Законність оплати праці та інших витрат. Перевірка проводиться за час від попередньої перевірки до дня останньої. Якщо виникають сумніви щодо достовірності даних, перевірку слід проводити за кілька років або за весь час діяльності пароха чи адміністратора, бухгалтера або касира. За підсумками перевірки складається акт (встановленої форми), один примірник якого залишається в парохіяльній раді, другий — в протопросвітеріаті, а третій — в єпархії.

У своїй діяльності ревізори, що ведуть перевірку парохії чи храму, керуються виключно «Інструкцією», яка спеціально для цього має бути розроблена відповідно до чинного законодавства.

Наукова редакція
митр. прот. д-р Михайло Димид

Упорядники
Марія Березинська
Наталія Пістун
Наталія Газдун

Літературна редакція
Наталія Рибак

Технічна редакція
Роман Сеньківський
Лідія Мідик

Менеджер видання
Ярослав Рибак